μο, τόνε ρωτᾶς τί κάνει καὶ τὸν παρακαλεῖς νὰ σοῦ πῇ μερικὰ πράματα σχετικὰ μὲ τοὺς τρόπους καὶ μὲ τὸ χαραχτῆρα αὐτουνοῦ τοῦ ἀθρώπου, γιὰ νὰ ξέρῃς τουλάχιστο πὼς εἶταν αὐτὸς ὁ ἄθρωπος ἂν τύχῃ νὰ πεθάνῃ καὶ δὲ σ' ἀφίσῃ ἡ τύχη νὰ τόνε γνωρίσῃς ἀπὸ κοντά. Ὁ γιατρὸς ὅμως σοῦ λέει : Περίμενε νὰ πεθάνῃ πρῶτα Ἔπειτα ἀπὸ λίγες μέρες σὲ παίρνει ὁ γιατρὸς καὶ σὲ πάει στὸ σπίτι αὐτουνοῦ τοῦ ἀθρώπου ποὺ ἔχει πιὰ πεθάνει, κι ἀρχίζει νὰ κάνῃ ἀνατομία στὸ κουφάρι του καὶ σοῦ δείχνει τὴν καρδιά του καὶ τἄλλα του ὄργανα, σοῦ ἐξηγεῖ πολλὰ καὶ σπουδαῖα πράματα γιὰ τὴ λειτουργία τῶν ὀργάνων τοῦ ἀθρώπου. Νομίζεις λοιπό, φίλε μου, ὅτι αὐτὸς ὁ γιατρὸς θὰ σὲ εὐχαριστήσῃ, ἢ ἀντὶ νὰ σοῦ ξηγήσῃ τὸ χαραχτῆρα τοῦ ἀθρώπου σὲ δίδαξε ἀνατομία ;

— Τὸ τελευταῖο βέβαια.

— Κι αὐτὰ ποὺ σοῦδειξε ὁ γιατρὸς δὲ θὰ μποροῦσε νὰ σοῦ τὰ δείξῃ καὶ στὸ κουφάρι τοῦ τελευταίου σκλάβου ;

— Βέβαια.

— Δὲ σοῦ φαίνεται λοιπὸν ὅτι καλύτερα θὰ εἶταν ἂν εἶχες ρωτήσεις τὸ φίλο τοῦ πεθαμένου καὶ ὄχι τὸν ἀνατόμο ;

— Βεβαιότατα.

— Λοιπὸν ἄκουγε. Στὸν τόπο σου ἀκούω πὼς εἶναι διορισμένοι ἄθρωποι γιὰ νὰ μαθαίνουνε στὰ παιδιὰ καὶ στοὺς νέους τὸν τρόπο καὶ τὸ χαραχτῆρα τῶ μεγάλω μας ποιητάδων καθὼς αὐτουνοῦ τοῦ Σοφοκλῆ, καὶ τῶν ἔργων τους, καθὼς τῆς Ἀντιγόνης, γιὰ νὰ τοὺς κάνουν νὰ συνεπαίρνουνται καὶ νὰ γίνουνται καλοὶ καὶ εὐγενικοὶ ἄθρωποι. Κοίταξε ὅμως καλὰ ἂν αὐτοὶ οἱ δασκάλοι δὲν κάνουν ὅπως ἐκεῖνος ὁ γιατρός. Ἐπειδὴ ὅταν οἱ νέοι ἔρθουν γιὰ νὰ μάθουν αὐτὰ ποὺ εἴπαμε, λὲν οἱ δασκάλοι : — Στάσου νὰ τόνε σκοτώσω πρῶτα. Ἀφοῦ λοιπὸ σκοτώσουν τὸ πνέμα τοῦ ποιητῆ ἀρχίζουν καὶ διδάσκουν πολλὰ καὶ σοφὰ πράματα : πῶς εἶναι δηλαδὴ ὁ σχηματισμὸς καθε λέξης, πῶς εἶναι τὸ μπλέξιμο καθε πρότασης, πῶς αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο εἰπώθηκε ἔτσι καὶ πῶς μποροῦσε νὰ εἶναι εἰπωμένο ἀλλιῶς κι ἄλλα παρόμοια. Νομίζεις λοιπόν, ἀγαπητέ, ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ τἄκουσαν αὐτὰ συνεπαρθήκανε γιὰ τὸν ποιητή, ἢ μήπως γυμναστήκανε μόνο στὴ γραμματικὴ καὶ στὸ συνταχτικό ;

— Νομίζω τὸ τελευταῖο.

— Καὶ δὲ σοῦ φαίνεται ὅτι γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ δὲν εἶταν ἀνάγκη νὰ πάρουν τ' ἀριστουργήματα τοῦ Σοφοκλῆ, ἀλλὰ μπορούσανε νὰ χρησιμοποιήσουν τὰ ἔργα τοῦ καλοῦ μας φίλου Ξενοφῶντα π. χ. τὴν «Κύρου παιδείαν», τὰ «Ἑλληνικά» του, ἢ τὴν «Κύρου ἀνάβασιν ;»

— Βεβαιότατα.

— Δὲ νομίζεις λοιπόν, ὅτι οἱ νέοι αὐτοὶ δὲν πήγανε στὸ σωστὸ δάσκαλο ; πήγανε δηλαδὴ σὲ φιλόλογο, ἐνῷ εἶχανε περισσότερο ἀνάγκη ἀπὸ παιδαγωγό ;

— *Μὰ τὸν κύνα ἔχεις* δίκιο, Σωκράτη !

Ὁ Σωκράτης χαμογέλασε εὐχαριστημένος.

Στὸ ἀναμεταξὺ ξακολούθησε τὸ δράμα, καὶ ὁ χορὸς ἄρχισε μὲ σκοποὺς συγκινητικοὺς νὰ ψέλνῃ : «*Πολλὰ τὰ δεινά, κοὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει*». κι ὅλος ἐκεῖνος ὁ κόσμος ἄκουγε μὲ κατάνυξη τὸ μεγαλόπρεπο αὐτὸ τραγούδι.

Ἄξαφνα μὲς στὴ μέση τοῦ τραγουδιοῦ κόπηκε ὁ χορός· ὁ Σωκράτης ἀγαναχτισμένος σηκώθηκε ὀρθὸς μὲ ἔκφραση μεγάλης ἀηδίας. Κάτω στὴ μέση τῆς ὀρχήστρας ἀνάμεσα στὸ χορὸ εἶχανε μπῇ ἕνα σωρὸ νέοι καὶ γέροι μὲ μαῦρα σουρτοῦκα, μὲ ματογυάλια, κάτι σαχλὲς καὶ ἄνοστες μορφές, ποὺ οὔτε εἶχανε νοιώσει τί γινότανε στὸ θέατρο, οὔτε ἔβλεπαν οὔτε ἄκουγαν τίποτα ἀπὸ τὸ δράμα ποὺ εἶχανε διακόψει. Ἀγανάχτηση μεγάλη ἔπιασε ὅλους τοὺς θεατὲς τοῦ δραμάτου.

«Ἐς κόρακας ! Ἐς κόρακας !» φώνκζαν ἀπὸ ὅλες τὶς μεριές· σήκωναν τὶς γροθιὲς γιὰ νὰ χτυπήσουν καὶ μέσα στὰ σηκωμένα χέρια ξεχώριζες αὐγὰ καὶ λεμόνια κι ἄλλα πράματα ποὺ μ' αὐτὰ θέλανε νὰ χτυπήσουν τοὺς ταραξίες. Ἀλλὰ πρὶν ἀκόμη ἀρχίσουν αὐτὸν τὸν πόλεμο, ἄξαφνα καὶ ὁ χορὸς καὶ οἱ θεατὲς γίνηκαν ἄφαντοι. Εἶχανε διαλυθῆ σὰν καταχνιά.

Κάτω ὅμως στὴν ὀρχήστρα ἄρχισαν αὐτοὶ οἱ κύριοι μὲ βραχνὲς φωνὲς νὰ μιλᾶνε μὲ μεγάλη ὄρεξη. Σιγὰ σιγὰ ἀκούστηκαν οἱ φωνὲς καὶ ἀπάνω στὰ ψηλότερα σκαλοπάτια τοῦ θεάτρου ὅπου ἐκαθόταν ὁ ξένος· φιλονεικοῦσαν γιὰ τὸ μεταχείρισμα τοῦ δεύτερου ἀόριστου !

(*Ἀπὸ τὸ Γερμανικό*)

ΑΡΕΤΗ

ΑΝΑΤΟΛΗ

Γιαννιώτικα, σμυρνιώτικα, πολίτικα,
Μακρόσυρτα τραγούδια ἀνατολίτικα
Λυπητερά,
Πῶς ἡ ψυχή μου σέρνεται μαζί σας !
Εἶναι χυμένη ἀπὸ τὴ μουσική σας
Καὶ πάει μὲ τὰ δικά σας τὰ φτερά.

★

Σᾶς γέννησε καὶ μέσα σας μιλάει
Καὶ βογγάει καὶ βαριὰ μοσκοβολάει
Μιὰ μάννα· καίει τὸ λάγνο της φιλί,
Κ' εἶναι τῆς Μοίρας λάτρισσα καὶ τρέμει,
Ψυχὴ ὅλη σάρκα, σκλάβα σὲ χαρέμι
Ἡ λαγγεμένη Ἀνατολή.

★

Μέσα σας κλαίει τὸ μαῦρο φτωχολόϊ,
Κι' ὅλα σας, κ' ἡ χαρά σας μυρολόϊ
Πικρὸ κι' ἀργό·
Μαῦρος, φτωχὸς καὶ σκλάβος καὶ ἀκαμάτης,
Στενόκαρδος, ἀδούλευτος.—διαβάτης
Μ' ἐσᾶς κ' ἐγώ.

★

Στὸ γιαλὸ ποὺ τοῦ φύγαν τὰ καΐκια
Καὶ τοῦ μεῖναν τὰ κρίνα καὶ τὰ φύκια,
Στὄνειρο τοῦ πελάου καὶ τοὐρανοῦ,
Ἄνεργη τὴ ζωὴ νὰ ζοῦσα κ' ἔρμη,
Βουβός, χωρὶς καμιᾶς φροντίδας θέρμη,
Μὲ τόσο νοῦ,

★

Ὅσος φτάνει σὰ δέντρο γιὰ νὰ στέκω
Καὶ καπνιστὴς μὲ τὸν καπνὸ νὰ πλέκω
Δαχτυλιδάκια γαλανά.
Καὶ κάποτε τὸ στόμα νὰ σαλεύω
Κ' ἀπάνω του νὰ ξαναζωντανεύω
Τὸν καημὸ ποὺ βαριὰ σᾶς τυραννᾷ,

★

Κι' ὅλο ἀρχίζει, γυρίζει, δὲν τελειώνει,
Καὶ μιὰ φυλὴ ζῇ μέσα σας καὶ λυώνει
Καὶ μιὰ ζωὴ δεμένη σπαρταρᾷ,
Γιαννιώτικα, σμυρνιώτικα, πολίτικα,
Μακρόσυρτα τραγούδια ἀνατολίτικα,
Λυπητερά.

(*Ἀπὸ τὴν «Ἠγησώ»*)
18 *Θεριστὴς* 1905.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΨΥΧΑΡΙΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

Νὰ τοῦ πάρῃ τὸν ἀέρα του, νὰ τὸν ἀναγκάσῃ, δείχνοντάς του ἀναντίλεχτα, στὰ μάτια καὶ στὰ μούτρα, τὸ κρίμα του, νὰ τὸν ἀναγκασῃ. μπροστὰ σ' ὅλους, νὰ σκύψῃ τὸ κεφαλι καὶ νὰ πέσῃ χάμω. Ἀπὸ τὰ μαλλια του τὰ χτενισμένα νὰ τὸν τραβήξῃ στὰ δικαστήρια, ἐκεῖ νὰ δώσῃ λόγο. Ἐκεῖ νὰ ξηγηθῇ. Ἀμέ, πῶς ; Βλέπει σ' ἕνα ἀρρωστο ἕνα κοτζάμ πράμα, μι ν ἀκρατεια, μιὰν ἀρρώστια δηλαδὴ ποὺ χρέος σου νὰ τὴν ξετασῃς, που χρέος σου νὰ μαθῃς ἀπὸ ποῦ ἤρθε καὶ δὲ ρωτᾷ ! Γίτε ἀγραμματος ἄμαθος ἄτεχνος εἶναι καὶ τότες ἂς τὸν πετάξουνε ὄξω ἀπὸ τὴ σαναθρωπιὰ τὸν κομπογιαννίτη τὸν ὀλεθριο· εἴτε ξέρει καὶ δὲ μιλεῖ, ξέρει καὶ μεσα του χαίρεται ποὺ γλύτωσε μὲ τὴν ψιφτια, ξέρει καὶ ἥσυχα σκοτώνει· τότες λοιπὸν ἂς τσαλαπατηθῇ, νὰ μὴ σκοτώνῃ πιά.

Ὄχι ! Ἀδύνατο ! Δὲν μποροῦσε ὁ Ἀντρέας νὰ τὴν καταγγείλῃ. Τὰ δικαστήρια σὲ τέτοια περίσταση ἀθωώνουνε πάντα τοὺς γιατροὺς. Νὰ τοὺς καταδικάζανε, λέει, δὲ θὰ τολμούσανε νὰ κάμουνε τίποτις, ἀκόμη καὶ σὲ ὥρα μεγάλης ἀναγκης· λέφτεροι πρέπει νἄναι, λέφτερα τὰ κινήματα τους· ἐφτύνη καμιά. Τα γνώριζε ἀφτὰ ὁ Ἀντρέας. Περπατοῦσε στὸ ἐργαστήρι του ὁλοένα καὶ τὸν ἔπνιγε ὁ πικρός, ὁ ἀνυπόφορος λογισμὸς πὼς τίποτα, τίποτα δὲν μπορεῖ. Σ' ἀφανίζουνε καὶ τρόπος δὲ σοῦ ἀπομνήσκει νἀφανίσῃς τὸν ἀφανιστή σου, νὰ μὴν ἀφανίζῃ κι ἄλλους ἀπὸ σένα. Ἡ ἀταξία τὸ λοιπὸ θὰ ξακολουθήσῃ καὶ μὲ τὰ σπλαχνα σου θὰ θρέφεται, θὰ σοῦ τρώῃ τὴν ὑγεία, τὴ ζωή. Περπατοῦτε ὁ Ἀντρέας κι ἄξαφνα τὸν ἔπιανε φόβος γιὰ τὴν Κατινούλα. Τώρα ποὺ ἔμαθε τί ἔχει, τώρα ποὺ κατάλαβε καὶ τὸ γιατί, ταραζότανε περισσότερο. σὰ νὰ εἴτανε μαθὲς ἀρρώστια καινούρια, σὰ νὰ μὴν ἔγινε πέρσι, παρὰ σὰ νἔγινε σήμερα σήμερα τὸ κακό, σὰ νἔμελλε ἀμέσως νὰ παθῇ ἀπὸ δαφτο. Πῆρε ἀπανω του, συμμαζωξε τὸ θυμό του, ἔπαψε τὸν περίπατο, μήπως ἀπὸ τὴν καμαρά της—ἔτσι τὸ φαντασιωνε ἀκούσῃ τὰ βήματά του, τὶς φωνές του, μήπως δῇ τὴν τρομερὴ ἀντάρα καὶ ζαλιστῇ. Ἀνέβηκε ἀγαλια γαλια στὴν κάμερή του, πλάγιασε, κοιμήθηκε ἀχαμνά. Τὴν ἄλλη μέρα, τρίτη, ἑφτὰ τοῦ Σποριᾶ, ἥσυχο, γαληνεμένο τὸ πρόσωπό του. Κατέβηκε ἡ Κατινούλα στὸ ἐργαστήρι, κάτι ἔρραψε μάλιστα στὸν καναπέ, ποὺ εἶχε ξηλωθῆ ἕνα κομματακι τοῦ καντιφέ του. Τὴν κοίταξε ὁ Ἀντρέας. Τοῦ ἄρεσε ποὺ ἔρραφτε ἴσια ἴσια ἐκείνη τὴ στιγμή· νὰ ποὺ διορθώνουνται τὰ χαλασμένα, μὲ τὴν πομονή, μὲ τὴ θέλητη. Ἰχ ! δὲν τὴ θάμαζε ἀκόμη ἀρκετά, δὲν τὴ θάμαζε ὅπως τῆς ἔπρεπε τὴ φτωχιὰ τὴν κόρη ποὺ στὸ χωριό της τὸ φτωχὸ ἀναθρωφῆ καμιὰ δὲ χάρηκε κι ὡς τόσο ἡ καρδιά της εἶχε μέσα της ἕναν ἥμερο ἡρωϊσμό, μιὰ γλυκειὰν ἀγγελωσύνη ποὺ δὲν τὴν ἀνταμώνεις οὔτε στὶς πιὸ καλαναθρεμμένες καὶ στὶς πιὸ πλούσιες. Ὁ Ἀντρεας ἀποφασισε νὰ τῆς πῇ τὴν ἀλήθεια, τουλάχιστο γιὰ νὰ τῆς δείξῃ πὼς ἡ ἀρρώστια της δὲν εἴτανε ἀπὸ καμιὰ φυσικὴ της διαθεση, ἀπὸ τὴ σύγκρασή της, ἀπὸ κανένα νόσημα τῆς φύσκας ποὺ ἀπλοχωρεῦσε, πὼς εἴτανε ἀπ' ὄξω φερμένη, πὼς τὴν ἔφταιγε ξενο χέρι καὶ πὼς εἶναι τρόπος, ἄλλο χέρι νὰ τα σιάξῃ.

*) Ἡ ἀρχή του στὸ 228 φύλλο.